

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI BUXORO DAVLAT
UNIVERSITETINING PEDAGOGIKA INSTITUTI MAKTABGACHA
TA‘LIM VA BOSHLANG‘ICH TA‘LIM NAZARIYASI VA
METODIKASI KAFEDRALARI**

**“BOSHLANG‘ICH VA MAKTABGACHA TA‘LIM SIFATI VA
SAMARADORLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI:
INNOVATSIYA, RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA XALQARO
TAJRIBALAR”**

RESPUBLIKA ILMY-AMALY ANJUMANIMATERIALLARI

2022-yil, 13-14 may

Xulosa qilib aytganda, davlatimiz rahbarining “Yashil makon” tadbirining ilmiy nazariy asoslari Avestoda mavjud bo‘lib, inson bilan tabiatni bevosita bog‘liqlik darajasi qadim manbalarda ifodalangan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

- 1 Avesto. “Sharq”. Toshkent. 2001. Masur yashtlar, Farvadin qasidasi, 22-bo‘lim, 79-band.
- 2 Boltaboyev H., Mahmudov M. “Adabiy estetik tafakkur tarixi” Toshkent “Mumtoz so‘z” nashriyoti, 2012-yil, b:291
- 3 Karimova F. Genesis of the origins of the uzbek people’s views on fire Resear&Development (IJRD) 25-bet
- 4 Karimova F. Aesthetic functions of flame poetic image in uzbek folk songs *Academiya An International Multidisciplinary Research Journal*. 1608-bet
- 5.Amonov U. S. O ‘qish darslarida maqol janridan foydalanish usullari va ahamiyati: DOI: 10.53885/edinres. 2021.53. 34.124 US
- 6.O.R.Avezov. [Ekstrennaya psixologicheskaya pomosh v ekstremalnih situatsiyax](#). Vestnik integrativnoy psixologii 4 (No. 21), 34-37.
- 7.Nigora Adizova Baxtiyorovna. 3-4-sinf ona tili darslarida qo‘llanadigan tayanch kompetensiyalar. *Journal of Advanced Research and Stability*. Volume: 02 Issue: 01 | 2022
- 8.Rakhmonovich, Adizov Bakhtiyor, and Nodira Adizova Bakhtiyorovna. "linguistic classification of toponyms of bukhara district." *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL)* 2.09 (2021): 1-
9. Safarov F. S. et al. The effect of a tissue biostimulator on embryonic and post-embryonic development of lambs //Uchen. Zap-azerb. sel'.-khoz-Inst. Ser. zhivot. – 1970. – №. 2. – С. 38-41.
10. Hayitov H. A. Sharq mumtoz adabiyotida ohang talqini //Мировая наука. – 2019. – №. 8. – С. 3-5.
- 11.Saidova Mohinur Jonpulatovna, Ibrahimova Mohichehra Furkat Qizi. [An integrated approach to the use of pedagogical technologies in primary school mathematics](#)// *Middle European Scientific Bulletin. Volume 8*, January 2021, 174
- 12.Ergashovna S. G. Formation of concepts about length in primary school students, developing length measuring skills. – 2021.
- 13.Джураева С. Н., Дустова Д. С. Способы воспитания личных качеств у студентов педагогической специальности //Academy. – 2019. – №. 6 (45). – С. 96-98
- 14.O‘ktamovna X. N. O‘zbek romanlarida tarixiy inversiyani berish usullari va vositalari //Барқарорлик ва Етакчи Тадқиқотлар онлайн илмий журнали. – 2021. – Т. 1. – №. 5. – С. 430-433.
- 15.Ruzieva S. MOHIR-U MEHR-U MAHORAT //Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali. – 2021. – Т. 1. – №. 1.ММ.

LOYIHAVIY TA’LIM VOSITASIDA SAVOD O‘RGATISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

U.Sh.Tog‘ayeva BuxDu tayanch doktranti

Annotatsiya: ushbu maqolada savod o‘rgatish bo‘limini o‘qitishda qo‘llaniladigan metodikalar, ularning ahamiyati bayon qilingan.

Kalit so‘zlar: savod o‘rgatish, analitik-sintetik tovush metodi, loyiha, loyihaviy ta’lim, o‘qish, yozish, malaka, tarbiyalash.

Hozirgi kunda jamiyatimizda ro‘y berayotdan o‘zgarishlar, ta’limga berilayotgan katta e’tibor o‘sib kelayotgan yosh avlod uchun juda muhim hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’limda bilimni puxta egallash har bir bolaning kelajagi poydevoridir. Boshlang‘ich ta’limning asosiy qismlaridan biri savod o‘rgatish jarayonidir. Savod o‘rgatish jarayoni analitik-sintetik tovush metodi orqali o‘rgatiladi.

Analitik-sintetik (tovush-tarkib) tovush metodiga K.D.Ushinskiy asos solgan. Bu metod hozirgi kunga qadar ancha takomillashdi. Shu bois analitik-sintetik tovush metodining an’anaviy hamda shakllanish, tashkil topish jarayonidagi tamoyillari quyidagilardan iborat:

1. Savod o‘rgatishda analitik-sintetik tovush metodi shaxsni shakllantirish maqsadiga ko‘ra ta’limiy va o‘stiruvchi xarakterda bo‘ladi, nutqiy mashqlar orqali aqliy o‘sishini ta’minlaydi, o‘qishning ongli bo‘lishini talab etadi.

2. Analitik-sintetik tovush metodi tashkiliy tomondan quyidagi ikki davrga bo‘linadi: a) alifbegacha tayyorlov davri; b) alifbo davri. Bunda yozuvga o‘rgatish o‘qishga o‘rgatish bilan parallel holda olib boriladi.

3. Analitik-sintetik tovush metodida psixolingvistik nuqtai nazardan quyidagilarga e'tibor qaratiladi: a) savod o'rgatish bolalarning jonli nutqiga, ular egallagan nutq malakasiga asoslanadi; b) savod o'rgatishga tovush asos qilib olinadi, unda tovushni ajratishga, analiz va sintez qilishga, tovushlar artikulyatsiyasiga, bolalarda fonematik eshitishni rivojlantirishga katta ahamiyat beriladi; d) o'qish birligi sifatida bo'g'in olinadi, bo'g'in ustida ishlashga katta ahamiyat beriladi.

Savod o'rgatish darslarida loyihaviy ta'lim vositalarini qo'llashimiz mumkin. Alifbe darsligining 16-betida "Mm" harfini o'rgatish darsi berilgan. 17-betidagi topshiriqda "Kasb nomlarini ayting" savoli o'rta tashlanadi. Bunda o'qituvchi, metro haydovchisi, arxitektor kasblari berilgan. Bunda magnitofon yordamida 3ta rasm haqida batafsil ma'lumotlar qo'yib eshittiriladi. Sinf guruhlariga ajratilib 3ta guruhga bu kasblar haqida to'liqroq ma'lumot topib bu kasblarning afzalliklarini aytish va rasm chizish topshirig'i beriladi. Topshiriqni bajarish uchun ma'lum vaqt belgilanadi. Bu metoddan foydalanib dars tashkil etilsa samaradorlik yanada ortadi. Quyida loyihaviy metod haqida tushuncha beramiz.

Loyihalar – bu o'quvchilar tomonidan uzoq vaqt davomida turli mavzularni mustaqil ravishda o'rganish bo'lib, bu jarayon oxirida ular o'z ishlarini taqdim etadilar.

Loyihalar ma'lum bosqichlarga ega. Barcha bosqichlarda eng muhimi – o'quvchiga o'zining ta'lim olishi uchun javob berishga ruxsat etishdan iborat.

1. Mavzu yoki muammo.

O'qituvchi tomonidan belgilanib, sinfga tanlab olish asosida taqdim etilishi mumkin, masalan, "aqliy hujum" yo'li bilan. Masala yoki muammo o'quvchilarda bevosita qiziqish uyg'otadigan bo'lsa, soz bo'ladi. O'quvchilar mavzuni o'rganish jarayonida "adashib" qolmasliklari uchun, masala aniq qo'yilishi lozim.

O'z navbatida, siz loyiha ustida ishlash bo'yicha biron alohida uslubni yoki o'quvchilar o'z ishlarida qo'llashlari mumkin bo'lgan texnik moslamalarni taklif qilishingiz mumkin. Masalan, magnitofon.

2. Rejalashtirish.

O'qituvchilar va o'quvchilar loyiha ustidagi ishlar qachon boshlanishi, qancha vaqt egallashi, qanday resurslar qo'llanilishi, ular qandand olinishi, o'quvchilar bitta-bitta bo'libmi yoki guruhlarda ishlaydilar, bir xil yoki har xil mavzular bo'yichami – hal qilishlari lozim. Tadqiqotlar o'tkazish tajribasiga ega bo'lmagan o'quvchilarga guruhlarda ishlash osonroq bo'lsa kerak. Ushbu bosqichda loyiha qanday yakunlanishini hal qilish muhim ahamiyatga ega.

3. Material yig'ish, uslublar.

Loyiha ustida ishlash tez vaqtda turli ko'nikmalarni singdiradi. Ushbu bosqichda o'qituvchi savollarga javob berishi yoki maslahat berishi mumkin, lekin o'quvchilar o'z ishlarini bajarish uchun o'zlari javob berishlari kerak.

4. Tadqiqot natijasi.

Bu hisobot, film, ko'rgazma, audiokasseta, ma'ruza, rasm, she'r bo'lishi mumkin. Bajarilgan ish nafaqat o'quvchilar tadqiqotlarining natijasini, balki ularning loyiha ustidagi ishlarining turli bosqichlarini ifodalashi; o'quvchilar o'rganilayotgan mavzuga nisbatan qanday hissiyotlarni boshdan kechirganlarini aks ettirishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

5. Baholash.

Loyihalar odatda ko'p predmetlarni qamrab olishi sababli, ehtimol, ishlarni bir necha o'qituvchilarga baholashga to'g'ri kelishi mumkin. Loyihada qo'llanilgan turli ko'nikmalar va qobiliyatlar ham baholanishi lozim, bunday baholash faqat akademik bilimlar asosida bajarilishi kerak emas.

Afzalliklari

- O'quvchilarga alohida predmetlar o'rtasidagi, maktabdagi mashg'ulotlar va tashqi dunyo o'rtasidagi aloqani ko'rishga yordam beradi.

- O'quvchilarni biron faoliyatni olib borish, o'z vaqtini rejalashtirish va jadval bo'yicha ishlash uchun o'z-o'zini tashkillashtirishga o'rgatadi.

- O'quvchilar ham bir-biri bilan, ham maktabdan tashqarida turli odamlar bilan hamkorlik qilishlari uchun imkon yaratadi.

- O'quvchilarni o'z tadqiqotlarining natijalarini va o'z fikrini ifodalash va omma oldida himoya qilishga o'rgatadi, va bu o'quvchilar huquqlarini targ'ib etishda muhim ko'nikma hisoblanadi.

„Alifbe“ sahifalarida do'stlik, baynalmilal munosabat, bolalar mehnati, tabiat, kattalar mehnati. bolalar o'yinlari, oila, maktab hayotiga oid rasmlar berilgan, turli mavzularda matnlar keltirilgan. Bular bolalarda o'zaro do'stlik, mehnatsevarlik, mehnatni qadrlash, kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, tabiatni sevis va asrash, hayvonot dunyosiga qiziqish, ularni muhofaza qilish, maktab va o'qishni sevis,

umuman, estetik tarbiyani shakllantiradi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarga tarbiya ham berib boriladi. Tarbiyalash didaktikaning muhim tamoyillaridandir. Maktabda axloqiy tarbiya beriladi, ilmiy dunyoqarash elementlari shakllantiriladi. Bolalar darsda ommaviy siyosiy tushunchalarni egallaydilar. Demak, bolalarga axloqiy, g'oyaviy-siyosiy, mehnat va estetik tarbiya berish ham savod o'rgatish vazifasiga kiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. A.G'ulomov., M.Qodirov. Ona tili o'qitish metodikasi. T., «Universitet», 2001 yil, 29-bet
2. R.Safarova, M.Inoyatova. Alifbe. Toshkent:Respublika ta'lim markazi., 2021. – 80b.
3. Ishmuhamedov R, Abduqodirov A, Pardaev A. Ta'limda innovation texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog-o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). Toshkent. Iste'dod- 2008.180 b.
4. Tog'ayeva U. Scientific-theoretical bases of use of pedagogical technologies in teaching methods of mother tongue //центр научных публикаций (buxdu.uz). – 2020. – Т. 2. – №. 2.
5. Tog'ayeva U. Improving the module" mother tongue teaching method" in project educational instructions //центр научных публикаций (buxdu.uz). – 2020. – Т. 2. – №. 2.
6. Tog'ayeva U. "Ona tili o'qitish metodikasi" modulini o'qitishda axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish //центр научных публикаций (buxdu.uz). – 2021. – Т. 1. – №. 1.
7. Amonov U. S. O'qish darslarida maqol janridan foydalanish usullari va ahamiyati: DOI: 10.53885/edinres. 2021.53. 34.124 US
- 8.O.R.Avezov. [Ekstremnaya psixologicheskaya pomosh v ekstremalnih situatsiyax](#). Vestnik integrativnoy psixologii 4 (No. 21), 34-37.
9. Nigora Adizova Baxtiyorovna. 3-4-sinf ona tili darslarida qo'llanadigan tayanch kompetensiyalar. Journal of Advanced Research and Stability. Volume: 02 Issue: 01 | 2022
- 10.Rakhmonovich, Adizov Bakhtiyor, and Nodira Adizova Bakhtiyorovna. "linguistic classification of toponyms of bukhara district." Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (*EJEDL*) 2.09 (2021): 1-
- 11.Safarov F. S. et al. The effect of a tissue biostimulator on embryonic and post-embryonic development of lambs //Uchen. Zap-azerb. sel'.-khoz-Inst. Ser. zhivot. – 1970. – №. 2. – С. 38-41.
12. Hayitov H. A. Sharq mumtoz adabiyotida ohang talqini //Мировая наука. – 2019. – №. 8. – С. 3-5.
- 13.Saidova Mohinur Jonpulatovna, Ibrahimova Mohichehra Furkat Qizi. [An integrated approach to the use of pedagogical technologies in primary school mathematics](#)// Middle European Scientific Bulletin. [Volume 8](#), January 2021, 174
- 14.Ergashovna S. G. Formation of concepts about length in primary school students, developing length measuring skills. – 2021.
- 15.Джураева С. Н., Дустова Д. С. Способы воспитания личных качеств у студентов педагогической специальности //Academy. – 2019. – №. 6 (45). – С. 96-98
- 16.O'ktamovna X. N. O'zbek romanlarida tarixiy inversiyani berish usullari va vositalari //Барқарорлик ва Етакчи Тадқиқотлар онлайн илмий журнали. – 2021. – Т. 1. – №. 5. – С. 430-433.

TIL TIZIMIDA UZUAL OKKAZIONALLIK BELGISI VA DIAKRON LINGVISTIKASI MASALASI.

**Yoriyeva Zarifa Hamroyevna,
BuxDU I bosqich magistiri**

Annotasiya: Ushbu maqolada tilshunoslik nazariyasiga oid o'zlashgan leksik qatlamning uzual okkazonallik belgisi va diakron hosil qilish omillari ilmiy-nazariy tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Lisoniy tushuncha, lingvistik birlik, lug'aviy ma'no, o'xshatish tipidagi ko'rilmalar, sinxron, diakron, analiz va sintez, subektiv baho, okkazonal ma'no, struktural stilistika, aloqadorlik, ma'no ko'chishlari va hokazo.

Til inson uchun nafaqat aloqa aralashuv vositasi, balki tahlil obyektidir. Tilshunoslikka doir keyingi ilmiy tadqiqotlarning ijobiy samarasi natijasida ma'naviy qiyofaga ega bo'lgan bugungi zamon kishisi ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy hayotning turli jabhalarida, muloqot va munosabatning barcha turlarida o'zbek tilidan bemalol-erkin, samarali va to'g'ri foydalanish imkoniyatiga egadir. Shu asnoda usual-okkazonal belgi va diakron, sinxron lingvistikasi alohida ilmiy-nazariy tadqiqotni talab qiladi. Diakron atamasi- yunoncha-vaqt, zamon ma'nolariga mos keladi. Til tizimining lingvistik tadqiqot manbasi sifatidagi tarixiy taraqqiyotini vaqt nuqtai nazaridan o'rganish diakron lingvistikasini mohiyatini taashkil qiladi. Lingvistikada diakron atamasi sinxron atamasi bilan qarama-qarshi qo'yiladi. Diakronik lingvistika, ba'zan qiyosiy-tarixiy tilshunoslik, XX asrdan tarixiy fonetika bilan aynan bir narsa deb

Abdurafova Umida Isamiddin qizi. BO‘LAJAK TARBIYACHILARNI INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA KASBIY TAYYORLASHNING MOHIYATI	324
Rahimboyeva Marjona Jamil qizi. “AVESTO”DA TABIATGA QARSHI QONUNLAR YOXUD “YASHIL MAKON” TADBIRI.....	326
U.Sh.Tog‘ayeva. LOYIHAVIY TA‘LIM VOSITASIDA SAVOD O‘RGATISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	327
Yoriyeva Zarifa Hamroyevna. TIL TIZIMIDA UZUAL OKKAZIONALLIK BELGISI VA DIAKRON LINGVISTIKASI MASALASI.....	329
D.Sh.Hafizova. NUTQIY ODOB, NUTQ JARAYONIDA TO‘G‘RI VA MANFAATLI SO‘Z QO‘LLASH SAN‘ATI	331
Юлдашева Машхура Музафаровна. ТИББИЙ ПЕДАГОГИК ЙЎНАЛИШ ТАЛАБАЛАРИДА МИЛЛИЙ АНЪАНАЛАР АСОСИДА БАҒРИКЕНГЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ.....	333
Фазылова Н.С. МЕТОДЫ РАБОТЫ СО СЛОВАРЁМ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ.....	334
Fayziyeva Marjona Aminjonovna. O‘QITUVCHILIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISHDA INDIVIDUALLIKNING AHAMIYATI.....	337
Sh.I.Nusratova. O‘QUVCHILARNING MUSTAQIL O‘QISH KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING TA‘LIM-TARBIYAVIY AHAMIYATI.....	338
Zoyirova Dildora Yusuf qizi. TAYANCH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA MAKTABLAR TAJRIBASINING O‘RNI	341
Shodiyeva Nigora Soliyevna. BOLALAR SHOIRI TURSUNBOY ADASHBOYEVNING IJOD YO‘LI	342
Hayitov Hamza Ahmadovich, Salimova Xurshida Yunus qizi. BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA O‘ZLASHTIRISH JARAYONINING PSIXO-DIDAKTIK ASOSLARI.....	345
Hayitov Hamza Ahmadovich, Sayfulloyeva Dilnoza Amrulloevna. PEDAGOGIK FAOLIYATNI SHAKLLANTIRISHDA TEATRPEDAGOGIKASI TAJRIBASIDAN FOYDALANISH	348
Rasulova Soxiba Ulug‘bekovna. VASHINGTON IRVING ASARLARIDA SATIRANING USLUBIY XUSUSIYATLARI	350
D.S.O‘rayeva, U.S.Amonov, M.Z.Eshonqulova. BUXORO BOLALAR FOLKLORSHUNOSLIGI ASOSCHISI.....	352
Садуллоева М.Г., Юсупова Х.И. ЧЕМ ИЗМЕРЯЕТСЯ ТАЛАХТ ПОЭТА?	355
Hayitov Hamza Ahmadovich, Temirova Muqaddas Azamatovna. O‘QUVCHILARNING BILUV FAOLLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN DARS DAN TASHQARI ISHLAR VA ULARNI TASHKIL ETISH METODIKASI	356
Sattarov Utkir Urazaliyevich. MASOFAVIY O‘QITISHDA ELEKTRON O‘QUV ADABIYOTLAR .	359
Hayitov Hamza Ahmadovich, Naimova O‘g‘iloy Alisherovna. O‘QUVCHILARNI AXLOQIY TARBIYALASHDA XALQ OG‘IZAKI IJODIDAN FOYDALANISH DOLZARB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	360
Hayitov Hamza Ahmadovich, Tohirova Barchinoy Sodiq qizi. O‘RXUN-YENISEY BITIKLARIDA TA‘LIM-TARBIYA TO‘G‘RISIDAGI FIKRLARNING YORITILISHI VA ULARNING TARBIYAVIY AHAMIYATI	363
Hayitov Hamza Ahmadovich, Amonova Shahlo Aminovna. BOSHLANG‘ICH SINFLARDA O‘ZBEK QISSALARI TAHLILINING INNOVATSION USULLARI.....	364
Hayitov Hamza Ahmadovich, Shavkatova Jasmina Jamshid qizi. O‘QUVCHILAR O‘ZLASHTIRISHINI TASHXISLASHNING AKMEOLOGIK TEXNOLOGIYALARNI ISHLAB CHIQUV VA AMALIYOTDA QO‘LLASH	366
U.S.Amonov, Sh.R.Saparova. FILOLOG OLIM, MUALLIM, BOLALAR SHOIRI ELBEK.....	368
Zokirova Dilfuza. MAKTAB YOSHDAGI O‘QUVCHILARGA MAQOM VA SHASHMAQOMNING O‘RGATILISHI.....	372
Amonov Ulug‘murod Sultonovich, Navro‘zova Dilnavoz, Sobirova Sabina. MIRKARIM OSIMNING “YULDUZLAR SAYRI” ASARI – TARIXIY-BIOGRAFIK QISSA NAMUNASI	373
Ergasheva Nodira Mansurovna. BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MATEMATIK TO‘GARAKLAR.....	376
Davranova Gulbahor Numondjonovna, Samadova Aziza Zafarovna. TABIAT BILAN TANISHTIRISH ORQALI MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EKOLOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH.....	378
N.B.Adizova, N.B. Rajabova . O‘ZBEK XALQ ERTAKLARINING BOLA TAFAKKURIDAGI O‘RNI	382
Izbullaeva Gulchehra Valerievna. “AXLOQI NOSIRIY” ASARIDA MAKTAB TARBIYASI BORASIDA	